

Wat zijn invasieve exoten?

Exoten zijn plantensoorten, diersoorten en micro-organismen (zoals bacteriën) die van nature niet voorkomen in een bepaald land of gebied. Nederlandse soorten noemen we “inheems”. Een ander woord voor “exoot” is “uitheems”. Mensen hebben exoten expres of per ongeluk naar andere landen of gebieden gebracht. De Romeinen hebben bijvoorbeeld de tamme kastanje en het konijn naar Nederland gebracht. Zij gebruikten deze exoten als voedselbron. Maar soms komen exoten ook per ongeluk naar Nederland. Bijvoorbeeld doordat plantenzaden of dieren meeliften met een schip of trein. Verder komen ook huisdieren of tuinplanten soms terecht in de natuur.

Sommige exoten kunnen goed overleven in het Nederlandse klimaat. Er ontstaat een probleem als zij ook geen natuurlijke vijanden hebben. De exoten verjagen dan andere soorten en worden "invasief". Invasieve exoten kunnen de biodiversiteit (variatie in soorten) verminderen. Op sommige plekken kunnen de soorten voor overlast zorgen.

Zeven soorten

Provincie Noord-Brabant werkt samen met Platform invasieve exoten. In dit platform zijn verschillende gemeenten, waterschappen en andere terrein beherende organisaties vertegenwoordigd. De provincie en het platform hebben samen bepaald welke invasieve exoten de komende jaren aandacht vragen in Noord-Brabant. Hier zijn zeven soorten uit naar voren gekomen. Door deze zeven soorten nu aandacht te geven hopen we samen te voorkomen dat in de toekomst veel problemen ontstaan.

Bij vier van de zeven soorten verplicht de wet (de Europese exotenverordening) je om ze te bestrijden. Of om minimaal te voorkomen dat de soort zich verder kan verspreiden. Dit is zo bij de:

- hemelboom
- reuzenberenklauw
- reuzenbalsemien
- zijdeplant

Bij de drie andere soorten verplicht de wet je niets. Wel vraagt Provincie Noord-Brabant om mee te helpen aan de voorkoming van verspreiding van deze Brabantse zorgsoorten. Dit is het geval bij de:

- Aziatische duizendknopen
- trosbosbes
- fluweelboom

De gemeenten Heeze-Leende, Valkenswaard en Cranendonck werken met elkaar samen. In deze gemeenten komen vooral de Aziatische duizendknopen, de reuzenberenklauw en de hemelboom voor. Met Aziatische duizendknopen bedoelen we alle vier de invasieve

duizendknoopsoorten die in Nederland voorkomen: de Japanse, Sachalinse, Boheemse en Afghaanse duizendknoop.

We verwachten de komende jaren ook meer te maken te krijgen met sterke verspreiding van de fluweelboom, trosbosbes, reuzenbalsemien en zijdeplant. Een sterke verspreiding van één exoot zorgt voor minder Nederlandse soorten en daarmee voor verlies van biodiversiteit. De meeste soorten hebben nog meer nadelen dan alleen biodiversiteitsverlies. Om vervelende situaties in de toekomst te voorkomen vertellen we over alle zeven soorten hoe je ze kan herkennen en wat de aandachtspunten zijn.

Er zijn nog veel meer invasieve exoten in Nederland. Bij [deze link](#) van de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) staat een overzicht van alle invasieve exoten die op het land groeien. Hier onder staat per soort hoe je ze kan herkennen en waarom ze aandacht vragen.

Aziatische duizendknopen

De Aziatische duizendknopen zijn erg groeikrachtig. Door sterke wortels is de exoot in staat om schade aan te brengen aan gebouwen en verhardingen. Beschadiging van dijken zorgt voor kans op dijkdoorbraak en overstromingsgevaar. Ook kan de exoot heel hoog groeien en belemmert de plant vaak het zicht van weggebruikers.

Let op!

- De plant verspreid zich via ondergrondse wortels, waaruit even verderop weer een nieuwe plant groeit. Ook uit heel kleine stukjes wortel of stengel kan weer een nieuwe plant groeien. Pas dus goed op met maaien en verplaatsen zodat je geen stukjes verspreid. Resten van de stengel of wortel mogen ook nooit bij het groenafval. Die moeten bij het gemengd afval zodat ze onschadelijk worden gemaakt in de afvalverwerking.

Hoe is de plant te herkennen?

- Stengels staan recht omhoog en kunnen wel 3 meter hoog worden.
- Bladeren hebben een frisgroene kleur, zijn bij de Japanse duizendknoop 10-15 cm en hartvormig met duidelijk puntje. De Sachalinse en Boheemse duizendknoop komen veel minder vaak voor en hebben vergelijkbare kenmerken met grotere bladeren a 30cm.
- Tussen de bladeren zigzagt de stengel. Dit is heel goed te zien op de rechterfoto.

De Aziatische duizendknoop (fotos zijn van de japanse duizendknoop)

Fluweelboom

De fluweelboom is erg groeikrchtig en vormt worteluitlopers van 5 tot 6 meter. Een worteluitloper is een wortel van de boom die verderop weer boven de grond komt en waaruit een nieuwe boom groeit. Hierdoor ontstaat al snel een heel bosje van fluweelbomen rondom de eerste boom.

Let op!

- Uit kleine stukjes wortel kan weer een heel nieuwe boom groeien. Pas dus op als je gaat graven dat je geen grond met wortels ergens anders neerlegt. Als je de boom weg wil hebben moet je ook de wortels verwijderen, anders groeit hij overal weer opnieuw uit de grond.
- Het sap van de soort kan mensen huidontstekingen geven. Pas daar dan ook voor op en draag bijvoorbeeld handschoenen, een bril en andere persoonlijke beschermingsmiddelen als je de plant snoeit/verwijderd.

Hoe is de plant te herkennen?

- Fluweelbomen kunnen tot 5 meter hoog worden.
- Bladeren bestaan uit een verzameling van kleine blaadjes die tegen over elkaar op de stengel staan en een gekartelde bladrand hebben.
- De stengels en bladeren zijn dicht bedekt met roestkleurde, zeer zacht aanvoelende haren. De soort heet fluweelboom omdat die haren zo zacht voelen als fluweel.
- De vruchten van de plant zijn bordeauxrode, rechtopstaande kaarsen.

De Fluweelboom

Hemelboom

De sterke wortelgroei van de hemelboom zorgt voor het opdrukken van verhardingen en brengt schade toe aan rioleringen. Net als de fluweelboom maakt de hemelboom worteluitlopers waaruit weer nieuwe bomen groeien. Zo ontstaat snel een heel bosje hemelbomen. Ook maakt deze soort zaden waaruit nieuwe bomen kunnen groeien.

Let op!

- Uit kleine stukjes wortel kan weer een heel nieuwe boom groeien. Pas dus op als je gaat graven dat je geen grond met wortels ergens anders neerlegt. Als je de boom weg wil hebben moet je ook de wortels verwijderen, anders groeit hij overal weer opnieuw uit de grond.
- Als eigenaar van deze boom ben je door de wet (de Europese exotenverordening) verplicht om verdere verspreiding te voorkomen. Tref daarom maatregelen tegen het ontwikkelen van zaden en maatregelen die zorgen dat de wortels zich niet naar andermans terrein toe verspreiden. (Waar dan vanuit die wortels weer een nieuwe boom kan gaan groeien.)

Hoe is de plant te herkennen?

- Hemelbomen kunnen 25 meter hoog worden.
- De bast is glad, grijs en bevat lichte verticale strepen. De bast van oudere hemelbomen zijn donkergrijs en ruwer.
- De twijgen zijn fijn behaard en hebben oranje tot lichtbruin gekleurd merg.
- Bladeren bestaan uit een verzameling van kleine blaadjes die tegen over elkaar op de stengel staan en een gladde bladrand hebben.

Trosbosbes / Blauwe bes

De trosbosbes groeit juist vaak op plekken met bijzondere, Nederlandse plantsoorten. Kwetsbare natuurgebieden waar de soort zich snel verspreidt zijn hoogveen- en heidegebieden. Voorbeelden daarvan zijn de Deurnsche Peel & Mariapeel en het Fochteloërveen. Omdat de trosbosbes snel een dicht bosje vormt verdringt hij de bijzondere, Nederlandse soorten en bedreigt onze natuur. Doordat de trosbosbes invasief is verdwijnen ook waardplanten van bijzondere vlinders, waardoor die vlindersoorten en andere kenmerkende diersoorten van hoogvenen uitsterven.

Let op!

- De blauwe bessen in de supermarkt zijn afkomstig van de trosbosbes. In Noord-Brabant zitten diverse kwekerijen die trosbosbes telen en ook inwoners hebben deze soort vanwege de eetbare bessen vaak in de tuin. Het is (nog) niet bij de wet verboden om deze soort te hebben. Maar omdat de soort onze kwetsbare natuurgebieden bedreigt vragen we iedereen om maatregelen te treffen tegen de verspreiding van de soort uit kwekerijen en tuinen naar de natuurgebieden toe. Denk aan maatregelen zoals netten tegen vogels of zoogdieren. Want als de dieren een bes eten en de pit in de natuur uitpoepen, verspreidt de soort zich.
- De soort verspreid zich via zaden én als je hem afzaagt groeit hij vanuit de wortels gewoon opnieuw uit. Zorg er daarom voor dat je ook de stronk goed verwijderd als je hem aanpakt.

Hoe is de plant te herkennen?

- De takken van de plant zijn houtig.
- Hij wordt vaak 1,5-2,5 meter hoog.
- De soort krijgt blauwe, eetbare bosbessen.
- In de herfstmaanden is de trosbosbes duidelijk herkenbaar door de oranje- of rode herfstkleur.

De trosbosbes

Reuzenbalsemien / Sprinbalsemien

Reuzenbalsemien groeit vaak op oevers. In de winter sterft de plant bovengronds af. De oevers blijven dan kaal achter. Hierdoor zijn oevers niet stevig en brokkelen ze snel af. Zand of klei komt dan in het water terecht en belemmert de doorstroming.

Let op!

- De soort is eenjarig en verspreid zich alleen via zaden. Eenjarig betekent dat een plant dood gaat na 1 jaar en dus niet zoals andere soorten de volgende lente weer terug komt. De soort blijft ergens bestaan omdat er elk jaar weer nieuwe zaden komen waar het volgende jaar weer nieuwe planten uit groeien. De zaden zijn maar 1 a 2 jaar kiemkrachtig. Dat betekent dat ze zich na die tijd niet meer tot een plant kunnen ontwikkelen. De reuzenbalsemien is daardoor vrij eenvoudig te bestrijden. Als het ontwikkelen van nieuwe zaden twee jaar lang wordt voorkomen, door de plant af te maaien of uit te trekken, dan raakt de zaadbank op en komen er geen nieuwe planten meer bij. De soort sterft dan lokaal uit.
- Langs rivieren is het lastiger de soort te bestrijden. Wij kunnen vrij eenvoudig ergens twee jaar lang nieuwe zaden voorkomen. Maar als de plant ook stroomopwaarts groeit en daar niet wordt bestreden, dan spoelen er in ons gebied gewoon weer nieuwe zaden aan.
- De reuzenbalsemien is geliefd bij imkers omdat hij tot vrij laat in het jaar rijk bloeit, als er weinig andere planten meer bloeien.
- Als de reuzenbalsemien op jouw grond groeit ben je door de wet (de Europese exotenverordening) verplicht om verdere verspreiding te voorkomen. Tref daarom maatregelen tegen het ontwikkelen van zaden.

Hoe is de plant te herkennen?

- Stengels kunnen tot 2,5 meter hoog worden.
- In de maanden juni tot en met oktober bloeit de soort met witte, roze of paarse bloemen.
- De bladeren zijn tegenoverstaand of staan in kransen.

Reuzenberenklauw

De reuzenberenklauw groeit op verschillende plekken: in gazons, het plantsoen, bos(randen) en langs water. Vooral in woonwijken of langs fietspaden geeft de soort soms zorgelijke situaties vanwege de giftige sappen.

Let op!

- De reuzenberenklauw bevat sap dat brandwonden kan veroorzaken. Dit gebeurt wanneer plantsappen op de huid komen en door de zon worden beschenen. Voorkom aanraking van de huid met het sap en zorg ervoor dat het sap zeker nooit in de ogen komt! Ga je de soort zelf verwijderen uit bijvoorbeeld je tuin? Denk dan aan persoonlijke beschermingsmiddelen zoals dikke handschoenen, een veiligheidsbril en dikke werkkleding waar het sap niet doorheen kan met lange mouwen en broekspijpen. Of vraag een expert zoals een hovenier om hulp.
- De soort is twee- tot vijfjarig en verspreid zich alleen via zaden. Twee- tot vijfjarig betekent dat een plant dood gaat na 2 tot 5 jaar. De soort blijft ergens bestaan omdat er elk jaar weer nieuwe zaden komen waar de volgende jaren weer nieuwe planten uit groeien. De zaden zijn 7 jaar kiemkrachtig. Dat betekent dat ze zich na die tijd niet meer tot een plant kunnen ontwikkelen. De reuzenberenklauw is daardoor vrij eenvoudig te bestrijden. Als het ontwikkelen van nieuwe zaden zeven jaar lang wordt voorkomen, door de plant af te maaien of uit te trekken, dan raakt de zaadbank op en komen er geen nieuwe planten meer bij. De soort sterft dan lokaal uit.
- Belangrijk om te vermelden is dat er ook een "gewone berenklauw" bestaat. Dat is gewoon een Nederlandse plantensoort en dus geen invasieve exoot. De reuzenberenklauw is wel een invasieve exoot.
- Als de reuzenberenklauw op jouw grond groeit ben je door de wet (de Europese exotenverordening) verplicht om verdere verspreiding te voorkomen. Tref daarom maatregelen tegen het ontwikkelen van zaden.

Hoe is de plant te herkennen?

- Bladeren hebben scherpe insnijdingen, zijn puntig en kunnen wel 1 meter lang worden.
- De dikke stengel heeft onderin harde haren en paarsrode vlekken en strepen.
- Onderscheid met de gewone berenklauw is duidelijk als je ze naast elkaar ziet. De reuzenberenklauw valt met zijn donkergroene kleur en scherpgetande, grotere bladeren erg op. De gewone berenklauw gaat met zijn lichtgroenere kleur en kleinere, rondere bladeren meer op in zijn omgeving. Als je echt twijfelt dan is het belangrijk om van de plant af te blijven en een hovenier of expert te vragen voor advies.

Zijdeplant

De zijdeplant heeft giftig sap en verspreid zich vooral via wortelstokken. De ondergrondse wortels groeien tot wel 3 meter per jaar en uit de wortels komen hier en daar weer nieuwe zijdeplanten omhoog. Zo vormt zich een heel bosje. De plant verspreidt zich in Nederland nog niet snel via zaden.

Let op!

- De zijdeplant bevat melksap. Dit melksap is giftig voor zoogdieren, zoals schapen en koeien. Dit zorgt voor problemen bij begrazing en hooien. Ook voor mensen is het melksap giftig en veroorzaakt het huidirritatie. Pas dus goed op met deze plant zodat er geen sap op de huid of in de ogen komt!
- Ook uit kleine stukjes wortel kunnen weer heel nieuwe planten ontstaan. Pas dus goed op als je gaat graven dat je geen worteldelen verspreid.
- Als de zijdeplant op jouw grond groeit ben je door de wet (de Europese exotenverordening) verplicht om verdere verspreiding te voorkomen. Tref daarom maatregelen tegen het ontwikkelen van zaden en maatregelen die zorgen dat de wortels zich niet naar andermans terrein toe verspreiden. (Waar dan vanuit die wortels weer een nieuwe plant kan gaan groeien.)

Hoe is de plant te herkennen?

- De stengel is kort behaard en bevat wit melksap.
- De exoot bevat geurige, wit tot roze bloemen.
- De zaden zijn bruin, afgeplat, ovaal en voorzien van witte haren. Aan de buitenkant van de zaden zitten zijdeachtige witte draden, vandaar de naam zijdeplant.

Zijdeplant

Wat te doen?

Wat als je een invasieve exoot ziet op eigen grond?

Staat een invasieve exoot in je tuin of op je perceel? Dan kun je deze het best zorgvuldig verwijderen. Het is wel van groot belang om na te gaan om welke exoot het gaat en hoe je die veilig verwijderd. Op [deze website](#) staat een overzicht van veel soorten die op het land groeien met informatie over hoe ze te verwijderen.

Let op: Bij het verwijderen van iedere invasieve exoot gelden andere regels en gevaren. De regels moeten altijd opgevolgd worden om gevaarlijke situaties voor jezelf of je omgeving tegen te gaan. Twijfel je hoe je de exoot moet verwijderen? Vraag dan een hovenier of specialist om advies. Ga je zelf aan de slag? Wees dan **uitermate voorzichtig met de giftige sappen** van reuzenberenklauw, zijdeplant en fluweelboom. Voorkom ook verdere verspreiding van Aziatische duizendknopen, zijdeplant, fluweelboom en hemelboom via stengel- en wortelresten door die **nergens te laten slingeren** en gooi die resten **nooit bij het groenafval, maar bij het gemengd afval**.

Wat als je een invasieve exoot ziet op gemeentegrond?

1. **Blijf van de exoot af** Staat er een invasieve exoot op gemeentegrond? De gemeente maakt onderscheid in locaties waar zij de exoot wel of niet actief bestrijdt. Als het nodig is in verband met de veiligheid, dan grijpt de gemeente in. Dat kan bijvoorbeeld zijn als fietsers last krijgen van reuzenberenklauwen langs het fietspad, die brandwonden op hun benen kunnen veroorzaken. Blijf zelf van de soort af zodat de wijze van beheer niet wordt verstoord.
2. **Maak een melding** Via de melddesk van jouw gemeente kun je laten weten dat je ergens een invasieve exoot hebt gezien. Kijk daarbij goed naar de kenmerken die we hebben uitgelegd. Voorkom dat de gemeente veel valse meldingen binnen krijgt en daar veel tijd mee kwijt is! De gemeente houdt alle locaties bij op een kaart. Zij beslist per locatie of het daar nodig is om de exoot wel of niet te bestrijden. Op sommige plekken is "bestrijden" zinloos. Daar zet de gemeente in op "beheersen". Dat is het voorkomen van verdere verspreiding i.p.v. op het helemaal verwijderen van de soort. Verschillende overheden en organisaties halen informatie van de website [waarneming.nl](#). Die site houdt bij welke dieren en planten voorkomen in Nederland. Je kunt de groeilocatie van invasieve exoten ook extra op deze website doorgeven.